

de la bifurcació de la carretera de Girona amb la que va a Blanes, entre aquesta i el llit actual del riu. És antic i amb vella tradició: els vells recorden que hi celebraven cada any Festa Major (test. d'un fill de Blanes, i d'una senyora de vella família de St. Genís de Palafolls). El més gran propietari, que ell mateix en prengué el NP *Gelpí*, enriquit amb les aigües, que expenia, fundà després la luxosa hisenda «Can Gelpí» d'Arenys de Munt. I ja abans el nom s'havia trasplantat encara més lluny.

El Baró de Maldà ens dona notícia de «la Torre de *Gelpí*, antes de *Clota*» prop d'Esplugues de Llobregat, i de «la senyora de *Gelpí*» (1793, *Calaix de Sastre* II, 145; VI, 254). Tinc record llunyà (c. 1910 o 1912) d'un mas gran i vetust *Can Gelpí* (¿o deien «a *Gelpí*»?). Era a muntanya, en el Maresme. Crec que era damunt Vilassar de Dalt o Premià (no damunt Blanes). Del de Tordera provenien tots els *Gelpí* coneguts (Diccs. Encicl.), en particular el conegut Roig Gelpí, de Blanes, que forjà el pseudo-Boades (S. XVII). Com cognom *AlcM* el localitza a 14 pobles de la Selva, Costa Brava, Maresme i Bages.

L'ETIM. en definitiva ens l'explicarem en forma paral·lela a la de *Pujampí* (veg., s. v.), extens veral de muntanya, a l'alt Lluçanès (Serra d'Alpens), que ve de ²⁵ *PODIA PĪNUUM* 'puigs coberts de pins'. *Gelpí* deu venir d'un antic *žepí* < *JUGUM PĪNUUM* 'careneta de pins'. *JUGUM* 'carena, cim d'un coll', que dona nom de tants *Jou* (*Coll de ~*), té la variant *žeu* (sobretot en el sentit de jou d'animals).

La variant primitiva *žepí*, s'ha conservat en el nom del Carrer d'en *Jupí*, un dels del barri més antic de Barcelona (entre els carrers de Baseia i de Gignàs) (*GGC Ci. Bna.*, p. 8, 8 bis). I en el cogn. rossellonès *Xaupí* (influint per l'oc. *chaupí* 'aixafar': ja *Xupí*, a. ³⁵ 1754: *Cerca* 1958, 147). En la forma *Gelpí* tenim ultracorreció dels dialectals *taup* < *talp*, *Geumar* < *Gelmar*: com en *guau* > *gual*, *gauta* > *galta*. *Gelpí* certament és en terra plana, però abans el llit de la Tordera (avui reblert pels seculars afluents) era profund, i *Gelpí* és dalt de la careneta, damunt d'aquell marge. No hi ha altra etim. possible: no és NP germ.: res a veure amb *Gelmir*; i fonèticament és impossible partir de *Giselwin*, com vol *AlcM*.

La GELTRÚ

Antic terme del castell de *La Geltrú* i avui sector oriental de la ciutat de *Vilanova i la Geltrú* (Garraf). ⁵⁰ PRON. POP.: *lə žəltrú* (*AlcM*); gentilici: *žəltru-néjqs* (*ALCat.*).

DOC. ANT. S. x (?): *ipsa Guisaltrud* (Balari, *Orig.*, 237); 1092: *kastru Guidaltrudis* (Arx. de Solsona, doc. despullat per JCor.); 1154: *Gisaltrud* (Kehr, *Paps-55 turk.*, 336); 1183: *Guisaltruid* (Mas, *Notes hist. del bisbat de Barc.* XII, 22); 1274: *Guialtrudem vel Ça Lacuna* (Font Rius, *C. d.* p. I, 488); 1275: *Gialtrud* (Hinojosa, *Reg. Señ. Cat.*, 218); 1359: *castell de Sa Guialtrun* (*CoDoACA* XII, 28); 1412: *Pere Malor de* ⁶⁰

Cegeltruu (= *Ça Geltruu*) (*BSAL* VI, 123); 1438: *la Gialtruu* (Miret, *TemplH.*, 431).

ETIM. Cal notar d'antuvi que la menció *Guidaltrudis* de 1092 deu presentar un cas de -s- (fon. -z-) > ž- davant una consonant vibrant (*LleuresC.*, 256-57); i, també, que la forma *Guialtrun* de 1359 és evidentment una mala lectura de -truu, en vista de les mencions de 1412 i 1438, en les quals la -u correspon al resultat vocalitzat d'una antiga consonant dental sonorant: -trúð > -trúu (*LleuresC.*, 211, 254).

L'etimologia de *La Geltrú*, ja la va indicar essencialment En Coromines el 1937, en un article reproduït el 1965 en *E.T.C.* (I, 57-58). És NP germànic de dona: probablement **WĪSALTRUD*, format amb un radical **WĪSAL* (cf. *WĪSELGAR* citat per Förstemann, *AltD. Nb.*, 1624) i la terminació femenina freqüent -TRUD. La palatalització de *Gui-* (> že-) degué produir-se a partir de la pronúncia antiga *Guialtrud* (*gialtrúð*), ja testimoniada l'any 1092, en la qual s'havia perdut la -s- (> ž- > ø). Seria, doncs, un cas de palatalització tardana i semblant a l'evolució de *wi-* en altres d'origen germànic, com ara *Gitarriu* (< *Guitarriu*) < *WĪTIRICI*, *Ginovart* (< *Guinovart*) < *WĪNOARD*, *Gitart* (< *Guitart*) *WĪTHARD* etc. (*E.T.C.* I, 43). Ph. R.

[En nota a la nova edició de 1966, quan només disposava de les tres mencions dels Ss. x i XII en *Gui-*, observava «perquè es pogués tractar del nom ben conegut *Gisaltrud* (Först. 1051: 17 casos, des del S. VIII), caldria que les grafies antigues *Gui-* fossin notacions errònies en lloc de *Gi-*, cosa poc probable vista ³⁰ llur unanimitat, i que el nom fos d'introducció tardana, posterior al procés palatalitzador de la *g* davant *i*, ço que no és pas impossible, cf. *Guerau GERALD*».

Comptat i debatut, però, les raons que pesen a favor de **WĪSALTRUD* i de *GĪSALTRUD* són, doncs, gairebé de força semblant; i al qui prefereixi atenuar-se sempre als ètims testificats, se li pot reconèixer el dret de preferir aquest últim. —Ara, però, En R. aporta noves mencions antigues: 2 més de *Gui-* (1092 i 1274) però 4, ja ben antigues, amb *Gi-*, *Ge-* (1174, 1275, 1452, 1432). Aquella raó d'unanimitat desapareix. I cal reconèixer que mentre la vitalitat dels NPP en *Gisal-* està garantida per algunes dotzenes de formacions paral·leles (veg. entre altres el nostre article ⁴⁵ *Gisclareny*) la de *wĪSAL-* només compta amb un sol paral·lel (*Wiselgar*, si bé n'hi ha bastants de *wĪS-* sense -L-). ¿Caldrà tanmateix reivindicar l'alternativa *GĪSALTRUD*? i mirar les dades de *Guisal-* o *Guidal-* com degudes a ultracorreció dels duplicats *Guitarriu*/*Gitarriu* i a la influència de la ubiqüitat de *Guillem* i variants (cf. infra l'article *Guiamets*/*Guialmons*/*Guimons*). Ens hi sentim ara més inclinats. J. C.]

GEMAT, -ADA

Nota que correspondria millor al *DECat* que a l'*O-nom*. Encara que en velles Guies excursionistes, com les d'En CATorras, o l'Osona (p. ex. *Guia del Llussanès*, 1899, p. 9) es troben sovint al·lusions a unes valls